

ĐẠI HỌC Y DƯỢC TP.HCM
217 Hồng Bàng, Q.5, Tp.HCM
ĐT: 028 3855 8411

PHÒNG XÉT NGHIỆM DI TRUYỀN TẾ BÀO
Bộ môn Mô Phôi – Di truyền
Lầu 10 tòa nhà 15 tầng

Chuyên đề

CÁC KỸ THUẬT CHẨN ĐOÁN DI TRUYỀN

Đối tượng: sinh viên đăng ký thi nội trú

TS. BS. Bùi Võ Minh Hoàng

Mục tiêu

Trình bày chỉ định và nguyên lý kỹ thuật của các kỹ thuật sau:

- Kỹ thuật nhuộm sắc thể đồ
- Kỹ thuật lai huỳnh quang tại chỗ (Fluorescent In Situ Hybridization)
- Kỹ thuật PCR
- Kỹ thuật giải trình tự gen Sanger vẫn là tiêu chuẩn vàng dù hiện nay có nhiều pp mới, rẻ hơn

Kỹ thuật nhiễm sắc thể đồ (1)

Chỉ định

lq, sex doubt, sản ut, tcgđ, hc nst dễ gây

- Chậm phát triển thể chất và / hoặc trí tuệ. LS thấy chậm phát triển mà nghĩ Turner thì làm (vì làm mới thấy), còn ko thì thôi ko ra đầu. làm mấy cái cao cấp hơn
- ◉ Mơ hồ giới tính 3 chỉ định rõ ràng nhất cho NSR đồ. Dễ làm, rẻ
- ◉ Sảy thai liên tiếp nhất là 3 tháng đầu
- ◉ Hiếm muộn – vô sinh hiếm muộn và vô sinh có bao la nguyên nhân, làm giải trình tự thì ko biết gen nào để giải
- Bệnh sử gia đình có người đã được xác định có bất thường NST
- Thai có nguy cơ mang bất thường NST
- Ung thư (bạch cầu)
- Nghi ngờ hội chứng NST dễ gãy

Kỹ thuật nhuộm sắc thể đồ (2)

Nguyên lý kỹ thuật

- Bắt giữ NST ở kỳ NST giống chữ X --> dễ thấy
bằng Colchicine và làm phòng tế bào bằng dung dịch nhược trương, cố định tế bào ở trạng thái này sẽ tạo thuận lợi cho việc quan sát NST dễ dàng.

Lấy TB nuôi cấy 3 ngày, được kỳ giữa (60 - 70% TB đang ở kỳ giữa) --> cố định bằng colchicine
Sau đó ngâm TB trong dd nhược trương để nước đi vào làm phòng tế bào --> cố định lại bằng ancol (gì gì nữa ko nghe)

đc coi là giải trình tự gene thời cổ đại (thời kỳ đồ đá :v)

Kỹ thuật nhiễm sắc thể đồ (4)

Ưu điểm

- Thể hiện được bộ NST của cá thể, đánh giá được cả về số lượng và cấu trúc.
- Chi phí XN vừa phải.

BẤT THƯỜNG LỚN

Nhược điểm

- Cần thời gian để nuôi cấy tế bào. 3 ngày
- Cần thời gian để phân tích NST trong trường hợp thể khảm.
- Chỉ phát hiện bất thường cấu trúc NST ≥ 10 Mb.

vd 1 bà dốt con vô kiểm tra có bị down ko? muốn biết kếtqu ả phải sau 3 ngày

nếu đọc ra tất cả 46 NST thì dễ rồi, tự nhiên đâu ra 2 TB có 45 NST giống nhau --> phải đọc lên đến 50 - 100 TB

Bé 10 khó phát hiện

Kỹ thuật lai huỳnh quang tại chỗ (FISH) (1)

Chỉ định

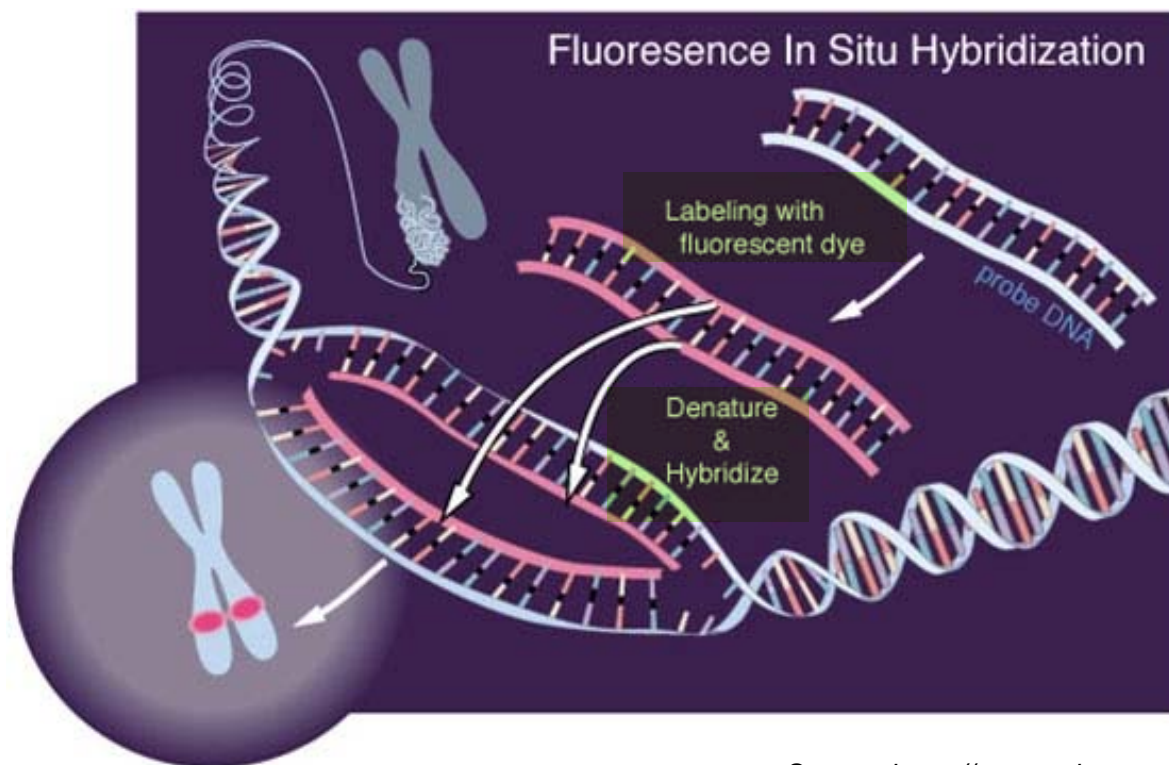
- Hội chứng **vi mất đoạn** (DiGeorge, Prader-Willi, Cri-du-chat, ...) **chỉ định nhiều nhất**
- Biểu hiện gen ung thư đặc trưng trong bệnh lý ác tính huyết học (Bcr-Abl trong CML), ung thư vú (Her-2 neu), ...
Giúp cho chỉ định điều trị herceptin, FISH (+) + HER2 (2+) → CHỈ ĐỊNH ĐT
CML: NST philadelphia, đoạn mỗi NST số 9 vs số 22 màu xanh với đỏ, khi (+) là 2 thẳng chồng nhau --> ra màu vàng. (bt: 2 xanh 2 đỏ, CML: 1 xanh, 1 đỏ, 1 vàng)
- Chẩn đoán nhanh trong chẩn đoán tiền sản 5 nst 13,18,21,X,Y sáng làm tối có
Cho kết quả trong ngày
- Kiểm định các nghi ngờ bất thường cấu trúc của kết quả NST đồ

Ít làm, nghiên cứu mới làm
PCR HUỖNH QUANG 4-5 CẶP MỖI ĐỘ CX CAO HƠN

Kỹ thuật lai huỳnh quang tại chỗ (FISH) (2)

Nguyên lý kỹ thuật

Khi DNA nhân đôi, nó tháo xoắn tách đôi rồi bổ sung nu để tạo thành 2 đoạn DNA mới

Dùng đoạn mồi đánh dấu huỳnh quang --> 2 DNA mới có gắn đoạn mồi phát huỳnh quang

Bình thường mình sẽ thấy 2 chấm đỏ

Thấy có 1 chấm là mất đoạn rồi

Source: https://serc.carleton.edu/microbelife/research_methods/microscopy/fish.html

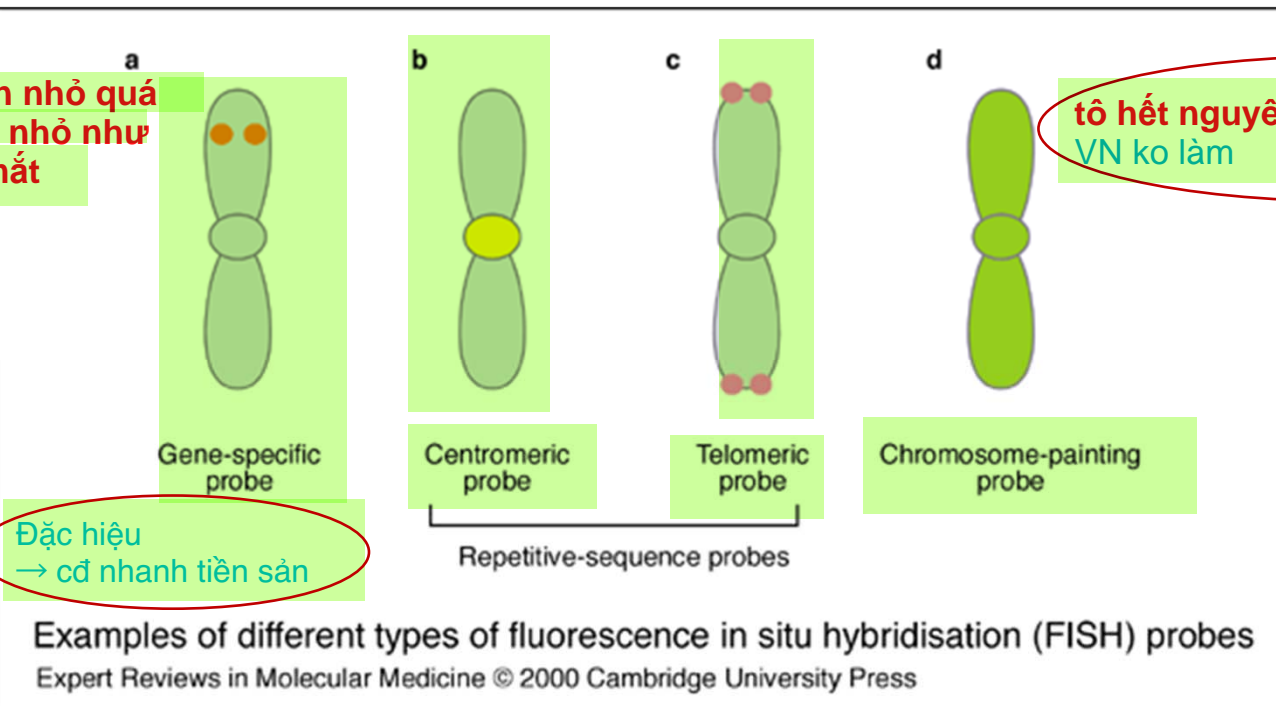
Kỹ thuật lai huỳnh quang tại chỗ (FISH) (3)

Các loại đoạn dò (probes)

a: tốt, ko đắt.

Nhược điểm: 1 số gen nhỏ quá
--> phát huỳnh quang nhỏ như
đầu kim đọc lỗi con mắt

tô hết nguyên cái NST - nhà giàu
VN ko làm

c: sàng lọc nhanh, có bất
thường số lượng ko (bộ kit
cho 23 NST)

b: hay dùng vì rẻ. Nhưng nó
có thể lai nhầm NST

Kỹ thuật lai huỳnh quang tại chỗ (FISH) (4)

Ưu điểm

- Có thể thực hiện được trên metaphase, hay interphase.
- Xác định nhanh bất thường nghi ngờ
- Hỗ trợ khi kỹ thuật NST đồ không thành công hoặc trường hợp thể khảm.
- Thời gian trả kết quả nhanh (trong vòng 24 giờ).

giá tầm 1tr5 - 3tr5 (xài
nhiều thì rẻ, hiếm chỗ làm
thì đắt)

Nhược điểm

- Không phát hiện được bất thường đi kèm (nếu có).
- Cần trang bị kính hiển vi huỳnh quang
- Chi phí XN khá cao.

Kỹ thuật PCR (1)

liên quan đột biến gen

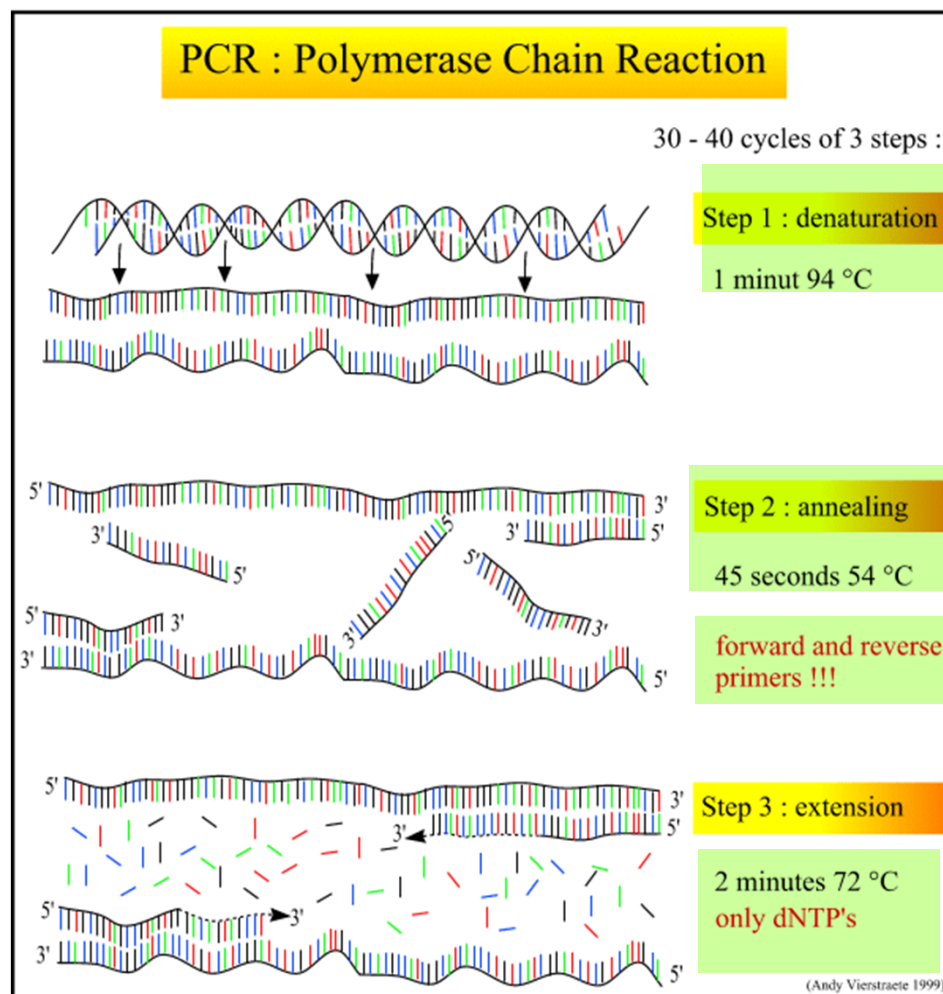
Chỉ định

- Chẩn đoán bệnh di truyền.
- Chẩn đoán đột biến gen trong ung thư.
- Phát hiện khuếch đại gen.
- Theo dõi đáp ứng với thuốc điều trị. ung thư máu dùng theo dõi điều trị. coi gene bệnh có còn đó ko

Kỹ thuật PCR (2)

Nguyên lý

Reagent		
10X buffer	2.5 uL	5 uL
dNTP	0.5	1
Forward primer	1	2
Reverse primer	1	2
Taq polymerase	0.15	0.3
water	18.85 uL	38.7 uL
DNA (30-50 ng)	1	1
Total volume	25 uL	50 uL

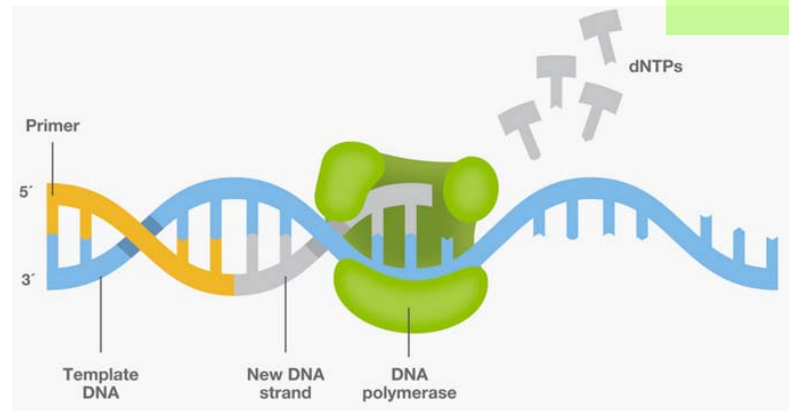
Source: <https://users.ugent.be/~avierstr/principles/pcr.html>

Kỹ thuật PCR (3)

DNA polymerase bung chuỗi kép

- 1 thành phần thiết yếu trong phản ứng PCR với vai trò trong tổng hợp chuỗi ADN mới.
- Taq DNA polymerase được phân lập từ vi khuẩn *Thermus aquaticus* sống ở suối nước nóng 72°C. con vk này sống ở 72 độ, đó là lí do phản ứng đầu iên phải tăng nhiệt độ lên 90 độ

Source: <https://www.thermofisher.com>

Kỹ thuật PCR (4)

Ưu điểm

- Độ nhạy & đặc hiệu cao
- Không yêu cầu thể tích mẫu lớn 1 ml máu là dư xài rồi
- Có thể thực hiện nhiều mẫu cùng lúc
- Thời gian trả kết quả ngắn 6h là có kết quả chạy prc tầm 1 - 2 tiếng thôi

Nhược điểm

- Chi phí cao cho trang thiết bị và hóa chất hiện nay giá ko còn cao nữa
- Cần môi trường vô trùng để tránh nguy cơ nhiễm ADN từ mẫu khác.
Không chạy cùng 1 chỗ vì lây nhiễm dna
khác phòng, khác hood. Hood có áp suất âm và tia cực tím càng tốt
DNA bay bay trong ko khí của mẫu trước--> rút vô
--> khuếch tán, sai lệch

Kỹ thuật giải trình tự Sanger (1)

Chỉ định

- Phát hiện các đột biến ADN trong ung thư, bệnh lý thần kinh.
Ưu thế nhất
- Phát hiện các đột biến **điểm** trong chẩn đoán bệnh di truyền
- Xác định type và các allele kháng nguyên bạch cầu người HLA có liên quan đến bệnh.
- Định danh vi khuẩn, virus, nấm
- **Kiểm định** lại các đột biến ADN được phát hiện bằng các kỹ thuật giải trình tự thế hệ mới (NGS).
Chạy thế hệ mới không rõ bằng, rẻ hơn

Kỹ thuật giải trình tự Sanger (2)

Nguyên lý kỹ thuật

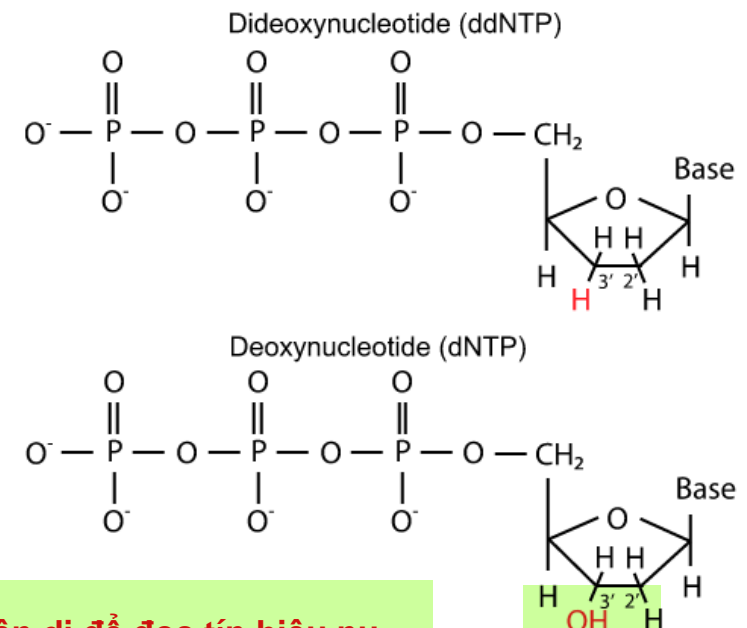
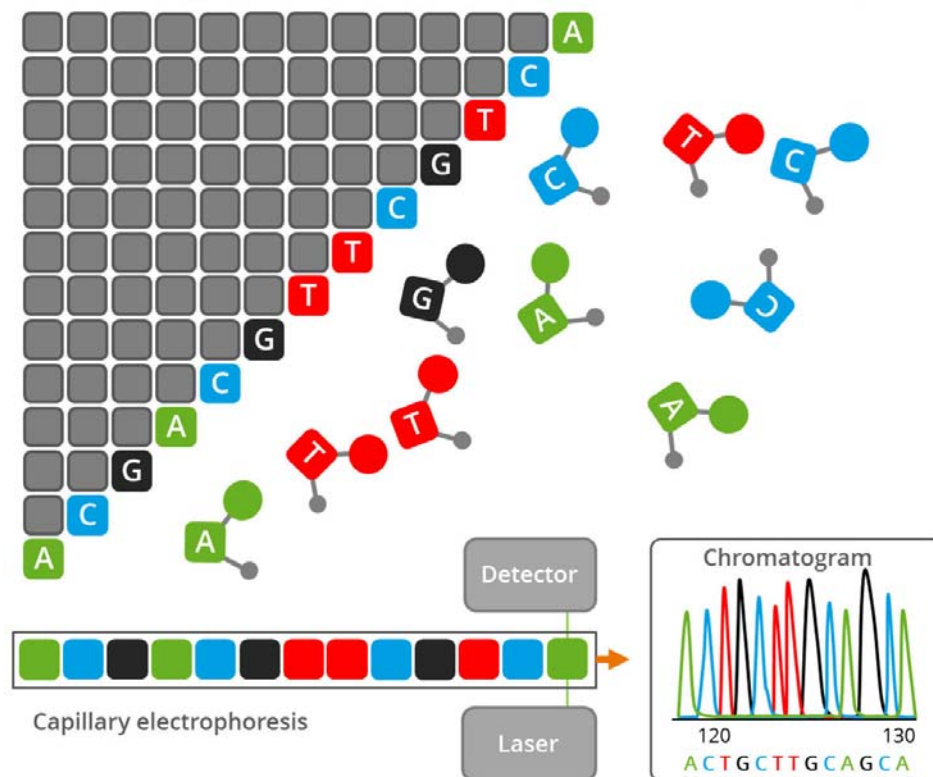
Nối dài bổ sung (kéo dài chuỗi bổ sung)

- Enzyme DNA polymerase xúc tác gắn các nucleotide vào đoạn ADN đơn đang tổng hợp ở vị trí 3' có nhóm $-OH$ tự do, khi gặp nucleotide không có 3'-OH thì phản ứng tổng hợp dừng lại.
- Sử dụng các dideoxynucleotide (ddNTP) không có nhóm 3'-OH ở phân tử đường $\rightarrow$ làm ngưng tổng hợp chuỗi ADN đơn ngẫu nhiên.
- Mỗi ddNTP được nhuộm màu huỳnh quang khác nhau.

Kỹ thuật giải trình tự Sanger (3)

PCR containing fluorescent, chain-terminating dideoxynucleotide triphosphates

chạy điện di để đọc tín hiệu nu

soi thứ tự từng nucleotid trong gen --> tiêu chuẩn vàng

Source: <https://www.gate-biotech.com/en/expertise/sanger-sequencing.html>

Kỹ thuật giải trình tự Sanger (4)

Kỹ thuật giải trình tự Sanger (4)

Ưu điểm

- Chiều dài phân mảnh ADN (read length) dài hơn so với kỹ thuật NGS.
- Độ chính xác cao
- Dùng kiểm định lại các đột biến được phát hiện bởi các kỹ thuật NGS.

Nhược điểm

- Tốn thời gian
- Chi phí XN cao

NGS làm những đoạn nhỏ
<300 kB thôi

Bổ sung 2 slide: đọc kết quả giải trình tự phải biết kết quả có chấp nhận đc ko tùy vào:

- đường baseline: càng phẳng càng tốt (ít noise).

- chữ (N) trong chuỗi là do máy ko biết đọc gì (vs: khoảng trắng, 2 nu trùng nhau --> kiểm định lại)